

Figurální kresba a její výuka na vysokých školách v českém a slovenském prostředí ve 21. století

MgA. Kateřina Bučková, Ph.D.

Teze disertační práce

Teze disertační práce

Figurální kresba a její výuka na vysokých školách v českém a slovenském prostředí ve 21. století

**Figural drawing and its education at colleges
and universities within the Czech and Slovak
environment in the 21st century**

Autor: **MgA. Kateřina Bučková, Ph.D.**

Studijní program: **Výtvarná umění**

Studijní obor: **Multimédia a design**

Školitelka: **doc. MgA. Kristýna Petříčková, Ph.D.**

Oponenti: **prof. akad. mal. Boris Jirků
prof. Mgr. Peter Štarchoň, Ph.D.**

Zlín, červen 2024

© MgA. Kateřina Bučková, Ph.D.

Vydala **Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně** v edici Doctoral Thesis Summary.
Publikace byla vydána v roce 2024.

Klíčová slova: *Kresba, Figura, Výuka, Vysoká škola*

Key words: *Drawing, Figure, Teaching, College*

Plná verze disertační práce je dostupná v Knihovně UTB ve Zlíně.

ISBN 978-80-7678-266-2

ABSTRAKT – (Resumé)

Kresba je prvotním jazykem každého umělce a základem každého uměleckého oboru. Stala se ideovým svorníkem všech výtvarných prací, jejich pověstnou alfou i omegou. Pokud umělec dostane nápad, v prvotní fázi jej přetaví do kresby.

Na většině uměleckých škol stále probíhají hodiny tradiční figurální kresby, na kterých studenti kreslí klasickými kresebnými technikami. Kresba je rovněž součástí přijímacích zkoušek na střední i vysoké umělecké školy. Zároveň tvoří i velkou část předkládaných portfolií do vybraných ateliérů. Výuka figurální kresby byla vždy chápána jako jeden ze zásadních nástrojů rozvoje tvůrčích schopností studentů. V současnosti je však patrný určitý posun ve vnímání a praktikování kresby.

O kresbě můžeme mluvit jako o nejstarší výtvarné disciplíně, která prošla nejružnějšími podobami a své výsadní postavení si dokázala udržet po několik tisíciletí. Až v této době nových moderních technologií se její postavení začíná měnit. Tato disertační práce si klade za cíl zjistit, jaká je role (význam, postavení, důležitost) figurální kresby a její výuky na vysokých školách v českém a slovenském prostředí ve 21. století.

Výzkumnou část práce tvoří polostrukturované rozhovory, které přináší reflexi dané problematiky optikou samotných kreslířů, pedagogů a umělců působících v Česku a na Slovensku. Tito respondenti přinášejí subjektivní pohled na postavení kresby a její výuky na vysokých výtvarných školách v současnosti. Polostrukturované rozhovory se zkušenými respondenty zaznamenávají obrovskou kreslířskou a uměleckou zkušenost. Pedagogové, ale i studenti výtvarných vysokých škol budou mít k dispozici komplexní informace o významu figurální kresby a její výuky na vysokých školách.

ABSTRAKT – (Summary)

Drawing is a vital tool of every artist and it is fundamental part of every artistic field. It became an ideological stud of all the artistic works – the most essential part of it. If there is an idea of an artist – this artistic person models these ideas into drawing at first.

There are still lectures of traditional figural drawing running these days at most of artistic schools where there are students using the traditional drawing technics. Drawing itself is also an essential part of every entrance examination for each artistic high school, college or university. It also forms a major part of propounding portfolios to selected studios. Figure-drawing tutorial has always been thought as one of the major tools for developing of creative abilities of every student. However there has been a significant shift in perceiving and practising of drawing.

We can talk about drawing as the oldest artistic discipline that has been transformed through various styles, and it has managed to keep its noblesse oblige through many millennias. According to modern technologies of the present age the role of drawing has started to change. The main aim of this dissertation work is to detect what the role, connotation, status and importance of figural drawing and its education at colleges and universities within the Czech and Slovak environment in the 21st century is.

The exploratory part of this work is created by semi-structural interviews which bring the reflexion of the above mentioned issues that are seen by draughtsmen, pedagogues and artists working in Czechia and Slovakia. These respondents are bringing subjective views on the status of drawing and its education at colleges and universities these days. Semi-structural interviews with experienced respondents depict the enormous drawing and artistic experience. The educationists but also the students of artistic colleges and universities will have had the complex information about the significance of figural drawing and its education at colleges and universities.

OBSAH

1. ÚVOD	6
2. SOUČASNÝ STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY	8
3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE	13
4. CÍL DISERTAČNÍ PRÁCE	13
5. METODIKA VÝZKUMU	14
6. VYMEZENÍ PROSTŘEDÍ A SEZNAM RESPONDENTŮ	16
7. STUDIJNÍ PLÁNY 12 VYSOKÝCH ŠKOL V ČESKÉ A SLOVENSKÉ REPUBLICE PRO AKADEMICKÝ ROK 2020–2021	18
8. VÝUKA KRESBY NA PEDAGOGICKÝCH FAKULTÁCH V ČESKÉ REPUBLICE	19
9. KRESBA VOLNÁ A STUDIJNÍ	20
10. HLAVNÍ VÝSLEDKY	20
10. 1. Co je to kresba?	20
10. 2. Je možné figurální kresbu naučit?	21
10. 3. Co kromě talentu je nutné ke zrodu kvalitní kresby?	21
10. 4. Platí podle Vás pravidlo, že je kresba důležitou součástí pro přijetí ke studiu na vysoké umělecké školy?	21
10. 5. Význam výuky figurální kresby na vysokých uěleckých školách.	22
10. 6. Jaká je současná situace ve výuce figurální kresby na vysokých uměleckých školách, k jakým změnám došlo?	22
10. 7. Co jste získal studiem figurální kresby na vysoké škole?	22
10. 8. Souhlasíte s názorem, že v minulosti byl dán výuce figurální kresby větší prostor?	23
10. 9. Jaké byly přínosy přípravných ročníků?	24
10. 10. S jakými problémy se při kresbě studenti potýkají nejčastěji?	24
10. 11. Je důležitou součástí také výuka plastické anatomie?	24
10. 12. Vnímáte rozlišnost kresby podle paměti, fotografie či živého modelu? ..	24
10. 13. Mají dnešní studenti lepší podmínky pro výuku figurální kresby? ...	25
10. 14. Zastáváte názor, že by při současné výuce figurální kresby na vysokých uměleckých školách mělo dojít k určitým změnám? ...	25
10. 15. Mohou nová média ovlivnit vývoj kresby?	26
10. 16. Má kresba něco, co nemají nová média?	26
10. 17. Má klasická kresba naději na přežití v konkurenci nových médií? ...	26
10. 18. Jak hodnotíte projekt figurama?	27
10. 19. Bienále kresby Plzeň	27
11. NÁVRH ŘEŠENÍ	27
12. ZÁVĚR	28
13. PŘÍNOS PRÁCE PRO VĚDU A PRAXI	30
14. SEZNAM LITERATURY	33
15. SEZNAM TABULEK	34
16. SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	34
17. SEZNAM PŘÍLOH	34
18. ŽIVOTOPIS AUTORA	35

1. ÚVOD

„Kresba je prvotní, nejzákladnější a nejpřirozenější způsob znázornění myšlenek a pocitů,“ slova Drazkiewiczze Józefa vystihují a uvádějí problematiku této disertační práce zaměřené na význam figurální kresby jako nedílné součásti výuky na vysokých (i středních) uměleckých školách.

Kresba a člověk, člověk a kresba – spojení staré jako lidstvo samo. Každý člověk, ať už vědomě či nevědomě, je svým způsobem autorem a tvůrcem kresby. I skica dřívkem v písku se dá považovat za kresbu. Zásadní pro vytvoření kresbeného díla není však jen myšlenka a nápad, ale i touha, potřeba či nutkání, jež pohání k okamžiku vzniku díla. Vypovídá o poznání, hledání, fantazii, představách, citech a myšlenkách, které v člověku žijí a přebývají. Mluví o umělci, jenž ji vytvořil, i o zobrazené skutečnosti. Kresba je obrazem a výrazem umělecké osobnosti, je intimní záležitostí tvůrce, dotýčný se v ní obnažuje, ukazuje své nejniternější city. Prostřednictvím svého díla promlouvá s přírodou a se světem. Kresba je prvotním jazykem každého umělce a základem každého uměleckého oboru. Dalo by se říct, že to, co je pro básníky báseň, je pro výtvarníka kresba.

Kresbu můžeme považovat za nejstarší formu lidského uměleckého vyjadřování. Již na úsvitu dějin se člověk snažil pomocí ní znázornit a zpodobnit věci, jež ho obklopovaly. Všechno, co kolem sebe viděl a vnímal, zobrazil. Tato snaha převést své dojmy do obrazu zůstala lidem uchována do dnešních dnů. Z počátku se jednalo o kresbu v primitivní jednoduché formě v podobě čar, křivek a základních tvarů. Další obrazce pak znázorňovaly rituály, zvyky, zvířata, práci a úkony provádějící každodenní život našich předků a byly zobrazovány na nejrůznějších materiálech – kámen, skály, dřevo, hlína, papyrus, pergamen... K vytvoření kresby sloužily různé dostupné předměty (dláta, dřívka, uhlíky a další). V dávné minulosti nebyla kresba vnímána jako výstup umělecké činnosti, ale spíše jako pomocný nástroj.

Posledních pár století má kresba takovou podobu, jak ji známe dnes. Díky kresbě se tvůrce učí vnímat základní vizuální vjemy: prostor, kompozici, světlo, formu, perspektivu, konstrukci a rytmus. Využívá se k řešení technických projektů a je začátečním prvkem uměleckých děl v oblasti malířství, sochařství, architektury a průmyslového designu a také základním kamenem pro vznik mnoha blízkých odvětví (ilustrace, knižní obálky, plakáty, karikatury, umělecké grafiky apod.). Ve výtvarném světě je kresba neoddělitelně propojena s ostatními obory, mezi něž patří malba, grafika, plastika, fotografie nebo architektura.

O kresbě můžeme mluvit jako o nejstarší výtvarné disciplíně, která prošla nejrůznějšími podobami a své výsadní postavení si dokázala udržet po několik tisíciletí. Až teď v době nových moderních technologií se však její postavení začíná měnit. Názory některých pedagogů mluví bohužel o její zbytečnosti. Figurální kresba je velmi náročná disciplína kladoucí na kreslíře vysoké požadavky. Navíc lidské tělo je živý organismus procházející neustále se měnícím vývojem. Výuka figurální kresby byla vždy chápána jako jeden ze zásadních nástrojů tvůrčí potence studentů, jejich schopnosti učit se, pozorovat, výtvarně přemýšlet, strukturovat, hledat a nacházet svůj vlastní výtvarný projev. V současnosti je však patrný určitý posun ve vnímání a praktikování kresby. Málo se dnes kreslí a kresbou studijní a figurální je téměř opovrhováno. Je chápána spíš jako nutné zlo studia na školách než jako touha studenta ujasnit si proporčně i citem svůj záměr a vložit do ní všechnu svou energii.

Figurální či portrétní kresba je rovněž součástí přijímacích zkoušek na vysoké i střední umělecké školy. Zároveň je i nezbytnou součástí předkládaných portfolií do vybraných ateliérů.

Prozkoumat danou problematiku, zjistit skutečnou situaci a postavení figurální kresby, její další možnosti a šance na přežití je cílem této disertační práce.

2. SOUČASNÝ STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY

Pro zkoumání kresby a její výuky na vysokých školách v českém a slovenském prostředí je důležitá komparace literárních pramenů. Rešerše uvedeného je potřebná k vytvoření co nejpřesnější informace o celkovém významu kresby. Při analýze stavu zkoumané problematiky se výzkum u literárních dokladů soustředil na vybrané konkrétní autory a výtvarníky, kteří zaznamenali vizuální, písemné, či další informace související přímo s tématem kresby a její výuky.

LITERÁRNÍ PRAMENY: Literární doklady tvoří širokou skupinu, díky které můžeme na kresbu a její výuku nahlížet. V současnosti vzniklo několik publikací, jež v různých formách a v různých souvislostech zkoumají kresbu. Níže je stručná analýza některých z těchto prací rozdělených v sekcích odborné literatury – figurální kresba, historie kresby, výuka kresby a jiné.

Pozn.: Vzhledem k zájmu veřejnosti o kresbu vzniká v současnosti spousta publikací souvisejících s tématem kresby. Nicméně často se jedná o knihy, které slouží začátečníkům k tomu, aby se naučili kreslit například zátiší nebo portrét. Tyto knihy obsahují nejen popis kreslicích potřeb a materiálů, ale také praktické návody pro kreslíře začátečníka. Pro tuto práci jsou však takové knihy nicneříkající...

FIGURÁLNÍ KRESBA: Podrobným a obsáhlým studiem kresby se zabýval český akademický malíř Karel Teissig (*1925–†2000). Ve svém díle *Výtvarné techniky; Kresba*¹ (2010) publikoval základní zákonitosti kreslířského řemesla a představil jednotlivé žánry, jako jsou portrét, krajina nebo zátiší. (Pozn. Na straně 11 a 12 autor popisuje v základních rysech metody výuky kresby; ne však exaktně zaměřené na Českou a Slovenskou republiku). Již dříve Karel Teissig vydal společně s Ivanem Hrdinou knihu zaměřenou na téma kresby. Jejich publikace s názvem *O kresbě: Základy kreslířských technik*² (1982) popisuje abecedu kreslení včetně kresby lidského těla.

Z českých autorů věnujících se fenoménu kresby lidského těla nelze nezmínit Radka Petříčka (*1978), jenž je autorem monografie publikované v roce 2017 s názvem *Výtvarná anatomie*³. Autor zde ujasňuje základy kresby lidského těla ve vazbě na jeho složitý individuální organismus a jeho proměny v pohybu.

¹ TEISSIG, Karel. *Výtvarné techniky – Kresba*. 1. vydání. Praha: Aventinum, 2010. ISBN 978-80-7442-009-2.

² TEISSIG, Karel. HRDINA, Ivan. *O kresbě: Základy kreslířských technik*. 2. vydání. Praha: Mladá Fronta, 1982. ISBN 23-049-82.

³ PETŘÍČEK, Radek. *Výtvarná anatomie*. Petříček Radek, 1. vydání. Univerzita Pardubice. 2017. ISBN 978-80-2700-099-9.

Tato publikace je výsledkem výzkumu opřehého o přímé pozorování lidské stavby těla prostřednictvím podrobných kresebných ilustrací sledujících postup od jednoduchých skutečností ke složitějším.

Na figurální tvorbu je zaměřen také mezinárodní projekt *Figurama*, který vede studenty k pochopení, že kresba, včetně té figurální, je nepostradatelnou součástí většiny uměleckých oborů i v dnešní době, kdy převažují nová média. Projekt *Figurama* vznikl v roce 2001 a zahrnuje každoročně cyklus výstav doprovázený rozsáhlým katalogem, který zároveň slouží i jako výukový materiál. Seznam katalogů včetně hlubší analýzy tohoto projektu je představen v samostatné kapitole.

Slovenský autor Rastislav Podhorský (*1990) je autorem knihy s názvem *Prievozník – O ľud'och v neumení a figúrach v umení*⁴ (2017), kde se věnuje problematice současného umění se zřetelem na kresbu a malbu. Tato kniha také představuje do značné míry netypické vysvětlení úlohy lidské figury ve výtvarném umění.

HISTORIE KRESBY: Nedílnou součástí zkoumání kresby a její výuky je také vývoj kresby. Z pohledu vydaných publikací zabývajících se daným tématem je nabídka velmi omezená. Doposud nevznikla žádná monografie věnující se přímo této rozsáhlé tématice. Tematicky nejbližší publikace jsou pravděpodobně ty pojednávající o vývoji kresby v České republice ve 20. století. Jmenovitě se jedná o dílo českého autora Vlastimila Tetivy – *Česká kresba 20. století ze sbírek Alšovy Jihočeské galerie*⁵, která byla vydaná v roce 1984. Kniha mapuje nejen vývoj kresby ve 20. století, ale také přední české kreslíře, jejich dílo a výtvarné skupiny.

Při příležitosti výstavy *Uhlem, štětcem, skalpelem...*⁶ v roce 2016, vydalo Olomoucké muzeum katalog se stejným názvem. Tato publikace vypovídá o proměnách kreslířského umění od staré kresby až téměř po současnost. Je zaměřena na všechny základní tendence první poloviny 20. století – od symbolistních směrů přes expresionismus, kubismus, civilismus až po abstraktní výboje a surrealistické ponory do podvědomí. Cílem této výstavy bylo přinést zjištění, že kresba je stále živá a nezastupitelná i v digitálním věku.

Vývoji české kresby (potažmo slovenské) se věnovala také teoretička, kritička a nezávislá kurátorka současného výtvarného umění Lenka Sýkorová (*1977).

⁴ PODHORSKÝ, Rastislav. *Prievozník - O ľud'och v neumení a figúrach v umení*. Slovart, 2017. ISBN 978-80-81890-09-3.

⁵ TETIVA, Vlastimil. *Česká kresba 20. století ze sbírek Alšovy Jihočeské galerie*. Hluboká nad Vltavou. Alšova galerie, 1984.

⁶ ZATLOUKAL, Pavel. BINDER, Ivo. DANĚK, Ladislav. ŠIMKOVÁ, Anežka. MILÁČKOVÁ, Martina. *Uhlem, štětcem, skalpelem...* Muzeum umění Olomouc, 2016. ISBN 978-80-88103-04-2.

Roku 2015 vydala společně s dalšími autory dílo *Postkonceptuální přesahy v české kresbě*⁷, kde se zaměřuje na vývoj kresby mezi lety 2000–2015. Poukazuje na různorodost projevů a přesahů současné kresby.

Roman Prahl se v knize *Posedlost kresbou aneb počátky Akademie umění v Praze 1800–1835*⁸ soustředí na studii historie klasické kresby. O vývoji kresby se krátce zmiňuje také Susannah Cremer-Bermbach v katalogu výstavy *Jiří Nečas, Mezijazykové kresby*⁹. V roce 2019 vydala Národní galerie Praha dílo *Linie, světlo stín – Výběr z mistrovských děl evropské grafiky a kresby 16.–18. století*¹⁰ (editorka Petra Zelenková). Tato publikace představuje výběr z mistrovských děl Sbírkou grafiky a kresby umění, která je nejobsáhlejším fondem Národní galerie v Praze a je zařazena k respektovaným evropským sbírkám nejen co do počtu a kvality sbírkových děl, ale také v oblasti odborných výstavních aktivit.

Z hlediska zdrojů uváděných výše pak stojí za povšimnutí publikace *Pracoval jsem mnoho – Soupis výtvarného díla Josefa Čapka: Díl první: Kresba*¹¹, která vyšla v roce 2019. Autorka této knihy je výtvarná kritička Pavla Pečínková (*1951), která systematicky a velmi detailně mapuje osobité kreslířské dílo Josefa Čapka (*1887–†1954) a události jeho života, jež jsou s kresbami napevno spjaté.

V uvedených případech se autoři věnují historii kresby v českém prostředí, přičemž výuka kresby je tady probírána jen velmi okrajově. Světová literatura nabízí poměrně velké množství titulů zaměřených na historii a vývoj kresby. Autoři těchto knih však nabízí výklad tohoto tématu výhradně z pohledu západního světa, kde je naše území zcela opomíjené. Jedná se například o knihy *Vitamin D: New perspectives in Drawing*¹² a *Vitamin D2: New perspectives in Drawing*¹³, které se soustředí na současnou kresbu.

⁷ SÝKOROVÁ, Lenka. *Postkonceptuální přesahy v české kresbě. Fakulta umění a designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2015. ISBN 978-80-7414-956-6.*

⁸ CHROBÁK, Ondřej. *Anatomická studie. In: Posedlost kresbou: počátky Akademie umění v Praze 1800-1835. Praha: Divus, 1998, s. 26-29. ISBN 80-902-3799-1.*

⁹ NEČAS, Jiří. *Mezijazykové kresby. 1. Vydání. Wedewer Rolf, Vichová Ilona, Cremer- Bermbach, Susannah. Brno: Galerie Brno, 2006. ISBN 80-239-7009-7.*

¹⁰ ZELENKOVÁ, Petra, ed. *Linie světlo stín: výběr z mistrovských děl evropské grafiky a kresby 16.-18. století: sbírka grafiky a kresby Národní galerie Praha. Praha: Národní galerie Praha, 2019. 183 stran. ISBN 978-80-7035-727-9.*

¹¹ PEČÍNKOVÁ, Pavla. *Pracoval jsem mnoho - Soupis výtvarného díla Josefa Čapka: Díl první: Kresba. 8osmička, 2019. ISBN 978-80-907185-2-4.*

¹² DEXTER, Emma (ed.): *Vitamin D: New perspectives in Drawing. London: Phaidon 2005. ISBN:978-0-7148-4545-6.*

¹³ GARRET, Craig (ed.): *Vitamin D2: New perspectives in Drawing. London: Phaidon 2013. ISBN:978-0-7148-6528-7.*

Při příležitosti výstavy *Drawing Now 2015*¹⁴ ve Vídni prezentující rozmanité podoby současné světové kresby byla vydána stejnojmenná publikace. Brian Fay, Lisa Moran a Sophie Birne jsou autoři knihy *What is drawing?*¹⁵

VÝUKA KRESBY: Při analýze literárních zdrojů disertační práce byla objevna přednáška umělce Vladimíra Kokolii (*1956), kterou představil v roce 2006 ke jmenování profesorem. Ve svém díle *Pohled na kresbu*¹⁶ uvádí nespočet citátů a úvah o kresbě od několika slavných výtvarníků. Na str. 60–62 se soustředí také na téma „Stání za stojanem“.

„Vídáme studenty, jak se při kreslení různě kroučí nebo zaujímají strnulé pozice. Nedá se vyloučit, že si tím ztěžují vydání síly. Pro ilustraci, i když bez bližšího vysvětlování, uvedu několik fotografií dobrovolníků, kteří se pokusili znázornit příklady chybných postojů za stojanem. Mírná a milá nadsázka je doufám zřejmá, určitě nejde o „jediný správný postoj“, ale o uvolněnost, která kreslíři umožní pracovat, jak je potřeba, třeba i s překrouceným trupem.“¹⁶ napsal Vladimír Kokolia.

„Umění se učit nedá!“ Problematiku výuky figurální kresby na Akademii výtvarných umění v Praze představil v roce 2007 profesor Jiří Lindovský (*1948) ve svém díle *Dá se učit?*¹⁷ Jeho práce se také soustředí na jedno z výsostných řemesel a výsostných umění všech dob a to právě kresbě.

Některé bakalářské a diplomové práce se dílčím způsobem zaměřily na určité aspekty sledované problematiky. Byli zde popisováni a analyzováni umělci, kteří ovlivnili vývoj kresby. Nejedná se však o komplexní text, který by dokázal popsat význam výuky figurální kresby na vysokých školách. Tématu kresby a její výuky se věnoval také student Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně Dominik Rampula. Jeho magisterská práce *Akademická figurální kresba; Výuka v současnosti a v minulosti na akademiích*¹⁸ z roku 2017 srovnává výuku figurální kresby ve čtyřech vybraných obdobích a institucích. Jedná se o čtyři konkrétní období, přičemž poslední je srovnání se současností.

¹⁴ LANHERN, Elsy (ed.): *Drawing Now 2015*. Wien: Albertina, 2015. ISBN 978-3-7774-2500-9.

¹⁵ FAY, Brian, MORAN, Lisa, BIRNE, Sophie. *WHAT IS Drawing?* Dublin: Irish Museum of Modern Art, 2013. ISBN: 978-1-907020-98-8.

¹⁶ KOKOLIA, Vladimír. *Pohled na kresbu*. [online]. 2006 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: www.kokolia.cz/kokopedia/forDownload/pohledNaKresbu.pdf

¹⁷ LINDOVSKÝ, Jiří. *Dá se učit?*. [online]. 2007 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: www.jiri-lindovsky.info/texty.html#Text1vice.

¹⁸ RAMPULA, Dominik. *Akademická figurální kresba; Výuka v současnosti a v minulosti na akademiích* [online]. Masarykova univerzita v Brně. 2017 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: www.is.muni.cz/th/zp59z/Diplomka_Rampula_12.pdf

Z uvedené analýzy vyplývá, že současný stav poznání v oblasti kresby a její výuky na vysokých školách je na nízké úrovni a toto téma je jen na okraji zájmu badatelů a pedagogů.

DALŠÍ LITERATURA: Skrytý potenciál lidské ruky odhaluje Juhani Pallasmaa ve svém díle *Myslicí ruka; Existenciální a ztělesněná moudrost v architektuře*¹⁹ z roku 2012. Autor ukazuje čtenáři, jak se tužka v ruce výtvarníka stává mostem mezi představující si myslí a formující se představou. Tato publikace zkoumá mnohonásobné podstaty ruky, její biologickou evoluci a její role při formování kultury. Autor nás upozorňuje na to, jak jsou spojení ruka-nástroj a oko-ruka a mysl zásadní pro zručnost.

Odborná platforma zaměřená na současnou kresbu je časopis *X*²⁰, který se věnuje publikování a reflexi současné kresby v mezinárodním kontextu. Zakladateli a editory časopisu jsou Slavomíra Ondrušová a Milan Vagač. Jednotlivá čísla časopisu mapují podoby současné kresby na základě konkrétních témat vycházejících z aktuálního kontextu.

S kresbou úzce souvisí i další výtvarné disciplíny – malba, grafika, sochařství... K zajímavým malířským publikacím patří dílo s názvem *Rozhovory o malbě; Pohľad na slovenskú malbu prostredníctvom orálnej historie*²¹. Autorkou této publikace je historička umění, kritička a kurátorka Jana Geržová (*1951). Její dílo je výsledkem výzkumu v sekci vizuálních a kulturních studií v letech 2008–2009. Autorka zde dokumentuje rozhovory s umělci a umělkyněmi, kteří zásadním způsobem ovlivnili obraz slovenské malby v 2. polovině 20. století. (Ačkoli se tato kniha zaměřuje na malbu, je důležité ji zde uvést jako inspirační zdroj.)

Je to právě grafika, která přesahuje rámeček výtvarného umění a zásadně ovlivnila způsob, jakým přemýšlíme a tvoříme. Grafický způsob vidění začíná v posledních letech etablovat mimo své přirozené prostředí. V souvislosti výstavy *Post. Print.*²² (2020) olomouckého muzea byla vydána publikace se stejným názvem. Tato kniha představuje sbírku grafiky. Autory textů jsou Kundračíková Barbora a Zatloukal Pavel.

¹⁹ PALLASMAA, Juhani. *Myslicí ruka; Existenciální a ztělesněná moudrost v architektuře*. Archa, 2012. ISBN 978-80-87545-09-6.

²⁰ ONDRUŠOVÁ, Slavomíra. VAGAČ, Milan. (ed.) *Magazinex.org [online]. 2021 [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: www.magazinex.org.*

²¹ GERŽOVÁ, Jana. *Rozhovory o malbě; Pohľad na slovenskú malbu prostredníctvom orálnej historie*. Slovart, 2009. ISBN 978-80-80859-39-8.

²² KUNDRÁČÍKOVÁ, Barbora, ZATLOUKAL, Pavel. *Post. Print. Sbírkka grafiky Muzea umění Olomouc*. Tiskárna Didot, spol. s.r.o. Brno. ISBN 978-80-88103-58-5.

Kresba je nejzákladnější a nejpřirozenější způsob znázornění myšlenek a pocitů. Když se podíváme na tvorbu umělců, zjistíme, že kresba je jejich základním vyjadřovacím prostředkem. Každé umělecké dílo vlastně začalo skicou. Jak ukazuje výše popsaná analýza literárních pramenů, o kresbě bylo napsáno mnoho, dosud však neexistuje text, který by se problematice figurální kresby a její výuky na vysokých školách komplexně věnoval. Objevují se pouze dílčí zmínky v literatuře. (Světlou výjimku tvoří projekt Figurama, kterému se bude věnovat samostatná kapitola.) Proto disertační práce na tento stav reaguje a tímto tématem se zabývá.

3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE

Teoretický základ práce poslouží k prohloubení znalosti problematiky, která je důležitá pro pochopení dalších částí disertační práce. Pokryta jsou následující stěžejní témata: *Historie kresby, Figurální kresba, Česká kresba v 19. a 20. století*. Tyto tři kapitoly se věnují důležitým historickým souvislostem, které zpřesňují postavení a význam kresby.

4. CÍL DISERTAČNÍ PRÁCE

Disertační práce se zaměřuje na výzkum role figurální kresby a její výuky na vysokých školách v českém a slovenském prostředí ve 21. století. Jejím cílem je získání ucelených informací a nalezení odpovědí na výzkumné otázky, což vede k doposud nepublikovaným poznatkům vedoucím k uvědomění si širšího kontextu dané problematiky.

Prvotním cílem práce je nejdříve zjistit současný stav zkoumané problematiky. V navazujícím kroku je důležité seznámit se všemi teoretickými východisky, která je nutné znát před samotným zkoumáním. Definice pojmů a výklad odborné terminologie související s daným tématem vychází z věrohodných zdrojů, zejména z kvalitní literatury.

Teoretická východiska vzniklá v této první části práce tvoří základ pro pochopení souvislostí, na ně navazuje jako další cíl primární část výzkumu, jež probíhala prostřednictvím kvalitativní metody – polostrukturovaných rozhovorů.

Hlavním cílem vzniku disertační práce je zjištění postavení figurální kresby a její výuky na vysokých školách v českém a slovenském prostředí. Tato práce systematicky zpracovává až období druhé poloviny 20. století, respektive současnost. Rozhodnutí zachytit tento časový horizont má dva důvody.

První z nich je fakt, že dosud nebylo publikováno nic, co by reflektovalo význam kresby v současnosti a ukázalo, jaké postavení má výuka figurální kresby na vysokých výtvarných školách dnes, zda je výuka figurální kresby pro výtvarníky důležitou součástí vzdělávacího procesu. Druhým důvodem zúžení práce na období začínající padesátými lety jsou živé prameny.

Tato disertační práce se zaměřuje na deset vysokých výtvarných škol v České republice a dvě vysoké výtvarné školy ve Slovenské republice. (Seznam škol je uveden v další kapitole.) Po vymezení zkoumaného území byly v dílčích cílech disertační práce zformulovány následující výzkumné otázky.

1) Jaké je postavení a význam výuky figurální kresby ve vysokoškolském prostředí v České republice a Slovenské republice ve 21. století? Výzkumná otázka tak reaguje na zjištěný stav, kdy téměř na všech vysokých uměleckých školách, které jsou do tohoto výzkumu zařazeny, stále probíhají hodiny tradiční figurální kresby. V současnosti je však patrný určitý posun ve vnímání a praktickování kresby. Proto si tato práce klade za cíl zjistit, zda je výuka figurální kresby stále důležitou součástí vzdělávacího procesu mladých výtvarníků.

2) Jaký je vývoj a role figurální kresby ve vysokoškolském prostředí v České republice a Slovenské republice ve 2. polovině 20. století až po současnost? Tato výzkumná otázka má zjistit, zdali probíhá výuka figurální kresby na vysokých školách od 50. let 20. století po současnost stejně, nebo došlo-li k určitým změnám, například jestli se změnily podmínky, časová dotace apod.

5. METODIKA VÝZKUMU

Pro získávání poznatků o kresbě a její výuce v českém a slovenském prostředí ve 21. století je nutné zvolit vhodné metody zpracování. Struktura a metodika v této disertační práci je následující: nastolení výzkumných otázek a cíle práce, vymezení zkoumaného území, analýza studijních plánů a jejich komparace, výzkumná teoretická část polostrukturovaných rozhovorů, výzkumná praktická část práce, ve které bude využita metoda komparace ke zjištění podobností a odlišností odpovědí a názorů respondentů. Metodou syntézy budou pak zjištěné údaje uspořádány do jednoho celku.

Metodika disertační práce, výzkumu:

- 1) Sekundární sběr dat, prameny výzkumu: literární prameny, studijní plány
- 2) Primární sběr dat, kvalitativní metody: polostrukturované rozhovory

Zvolená metodika výzkumu disertační práce se po vymezení svého cíle zaměřuje na primární a sekundární sběr dat stávajících poznatků zvoleného tématu. Sekundární výzkum je zaměřen nejen na literární prameny, ale zejména na studijní plány. Součástí tohoto výzkumu je také práce s archivními zdroji, konkrétně ve fázi sběru informací o výuce figurální kresby na Akademii výtvarných umění v Praze.

Primární výzkumná část práce je realizována kvalitativní metodou prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Klade důraz na dokumentaci odpovědí na předem stanovené otázky – na osobní názory a myšlenky respondentů. Cílovou skupinou dotazníkového šetření jsou respondenti, kteří byli vybráni dle těchto čtyř stanovených kritérií:

- 1) Respondent působí v českém nebo slovenské prostředí.
- 2) Respondent je spojen se vzdělávacím procesem.
- 3) Respondent se pohybuje v oblasti výtvarného umění.
- 4) Respondent je aktivní v umělecké činnosti.

Prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s respondenty jsou informace o kresbě a její současné výuce na vysokých školách v České a Slovenské republice zdokumentovány a vyhodnoceny. Jde o metodu založenou na sběru, přepisu a interpretaci autentických výpovědí respondentů. Zvolená metoda má za cíl dát prostor subjektivnímu pohledu a zabezpečit tak větší komplexnost poznání a v konečném důsledku i porozumění role výuky kresby na vysokých školách v časovém horizontu od 2. poloviny 20. století po současnost.

Využití polostrukturovaných rozhovorů v kontextu současných dějin umění přináší do této diskuse nové impulsy, neboť upozorňuje na dosud málo akceptovanou trojitou úlohu respondentů. Ti na jedné straně vystupují jako svědkové doby a přímí účastníci dějinných událostí, na druhé straně i jako aktéři, kteří svou tvorbou dějiny umění v Česku a na Slovensku spoluvytvářejí, a na třetí straně jsou to pedagogové působící na předních vysokých školách v Česku a na Slovensku.

Výzkumná část práce dává respondentům prostor k tomu, aby vyjádřili svůj osobní postoj ke kresbě. Je nutné přihlídnout k jejich ochotě, ale také ke schopnosti formulovat vlastní názor k danému tématu. Polostrukturované rozhovory jsou doplněny o nejdůležitější biografické údaje respondentů a ukázky jejich děl a stávají se základem pro pochopení dané problematiky.

Podobu této disertační práce může ovlivnit skutečnost, že pro mne jako výtvarnici je kresba důležitou součástí mé tvorby, práce i života obecně. Druhým ovlivňujícím faktorem je výběr a ochota respondentů, kteří byli osloveni třemi způsoby: písemně, telefonicky nebo osobně. Následně byli obeznámeni s charakterem a cílem této práce. Scénář otázek obdrželi v předstihu před samotným rozhovorem. Tento postup byl zvolen z důvodu větší časové dotace se tématem zabývat a následně získané odpovědi (výpovědi) zpracovat.

Scénář otázek je doložen v příloze A. Otázky ve scénáři jsou rozděleny do třech tematických okruhů. První okruh otázek se týká kresby a její podstaty. Druhý okruh otázek má charakter výuky kresby z pozice studenta i pedagoga. Závěrečný blok otázek má všeobecnější charakter a je zaměřený na získání informací o možnostech a využití kresby v budoucnosti, ale i o vlivu nových médií.

Pozn.: Někteří respondenti neodpověděli na všechny otázky ve scénáři (např. z důvodu neznalosti). Část respondentů odmítla odpovědět na otázky, ale rozhodla se k tématu této disertační práce napsat svůj osobní postoj. Byl to například Mgr. art. Martin Derner ArtD. nebo doc. Mgr. Josef Daněk.

Polostrukturované rozhovory s respondenty probíhaly dvěma způsoby:

1) Některé uskutečněné rozhovory probíhaly formou autorizovaného záznamu rozhovoru o kresbě z jejich pozice osobní, profesní a tvůrčí. Nahrané rozhovory byly poté přepsány do textové podoby a redakčně upraveny řešitelkou. Při přepisu byl zachován obsah výpovědi jako specifika jazykového projevu respondenta. Přepsaný a redakčně upravený rozhovor byl autorovi odeslán ke schválení.

2) Vzhledem k situaci pandemie Covid-19 se určitá část respondentů rozhodla pro písemnou formu odpovědí.

Skrze odpovědi respondentů vznikl určitý rozbor kresby a její výuky a ucelený pohled na zkoumanou problematiku. Z těchto informací je možné vyvodit nové poznatky o aktuálním stavu řešeného tématu, na jejichž pilířích se odvíjí cíl této disertační práce a odpovědi na předem stanovené výzkumné otázky. Pro tato stanoviska byla využita komparativní metoda.

6. VYMEZENÍ PROSTŘEDÍ A SEZNAM RESPONDENTŮ

ČESKÁ REPUBLIKA

1) AKADEMIE VÝTVARNÝCH UMĚNÍ V PRAZE

prof. Vladimír Kokolia, prof. Jiří Lindovský, MgA. Marek Meduna, Ph.D.,
doc. ak. soch. Vojtěch Míča, akad. mal. Jiří Petrbok, Mgr. Jan Stoss,
prof. Jitka Svobodová, MgA. Markéta Jarošová Urbanová Mgr.,
akad. sochař Tomáš Vejdovský

2) ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

akad. mal. Karel Pokorný, MgA. Lenka Stejskalová Skoumalová, DiS.

3) OSTRAVSKÁ UNIVERZITA

prof. akad. mal. Daniel Balabán, doc. Mgr. Josef Daněk, doc. Jaroslav Koléšek ArtD.,
MgA. Jiří Kuděla Ph.D., MgA. Libor Novotný, Ph.D., MgA. Václav Rodek, ArtD.,
doc. Mgr. Marek Sibinský, Ph.D., doc. Mgr. Jiří Surůvka

4) SUTNARKA / ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

prof. akad. mal. Mikoláš Axmann, prof. akad. mal. Boris Jirků,
doc. akad. mal. Josef Mištera, doc. akad. mal. Aleš Ogoun,
Mgr. Lenka Sýkorová, Ph.D., MgA. Mgr. Pavel Trnka

5) TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

ak. mal. Zuzana Kadlecová

6) UNIVERZITA JANA EVANGELISTY PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM

MgA. Martin Kuriš, Ph.D.

7) UNIVERZITA PARDUBICE

MgA. Pavel Hošek

8) UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

doc. PaedDr. Jiří Eliška, ak. soch. Radim Hanke, Mgr. art. Livia Kožušková, ArtD.,
MgA. Radek Petříček, Ph.D., prof. MgA. Petr Stanický, M.F.A.
doc. Mgr. Ivan Titor

9) VYSOKÁ ŠKOLA UMĚLECKOPRŮMYSLOVÁ V PRAZE

doc. MgA. Patrik Hábl, Mgr.A. Libor Kaláb

10) VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

Mgr. et MgA. Ján Lastomirský

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

11) AKADEMIE UMĚNÍ V BÁNSKÉ BYSTRICI

Mgr. art. Martin Derner ArtD., Milan Hnat ArtD., prof. Ľudovít Hološka

12) VYSOKÁ ŠKOLA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ V BRATISLAVĚ

doc. Stanislav Bubán, akad. mal., Mgr. art. David Čárský

Pozn.: Přestože jsou respondenti v seznamu výše zařazeni pod hlavičkou konkrétní vysoké školy, je nutné brát v úvahu, že někteří z těchto respondentů nevyučují anebo nevyučovali pouze na jedné škole. Např. prof. akad. mal. Boris Jirků v současnosti pedagogicky působí na Západočeské univerzitě v Plzni, současně ale vede i ateliér na Akademii umění v Bánské Bystrici. A dříve působil několik let na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze.

Výzkumu se zúčastnilo 42 respondentů – 8 žen a 38 mužů – ze dvanácti vysokých škol v České a Slovenské republice.

Osloveni byli i tito tři respondenti, kteří se výzkumu odmítli zúčastnit: MgA. Petr Dub, Ph.D. (*1976), prof. Milan Knížák, Dr. A (*1940) a také Jan Švankmajer (*1934).

Z důvodu pandemie Covid-19 se rozhodlo odpovědět na otázky písemnou formou 24 respondentů. 18 rozhovorů probíhalo osobně, kdy se rozhovor nahrával a následně byl přepsán do textové podoby.

Tři respondeti – doc. Mgr. Josef Daněk, profesor akad. malíř Boris Jirků a profesor Jiří Lindovský s řešitelkou této práce dané téma dlouze konzultovali, ale s nahráváním rozhovoru nesouhlasili. Rozhodli se pro písemnou formu odpovědí.

Prostřednictvím emailu bylo osloveno nejméně deset dalších respondentů. Tito respondenti ale na emailovou zprávu nereagovali. (*pozn.: Probíhalo to v období pandemie Covid-19, kdy pedagogové měli plné emailové schránky od svých studentů...*), proto jejich jména nejsou výše uvedena. Email nemusel být doručen apod.)

Věková kategorie respondentů je znázorněna v disertační práci v tabulce číslo 1. Nejstarší respondentkou je paní Jitka Svobodová, která se narodila v roce 1941. Naopak nejmladší je paní Livia Kožušková narozená v roce 1987. Nejvíce respondentů se narodilo mezi lety 1970–1980.

7. STUDIJNÍ PLÁNY 12 VYSOKÝCH ŠKOL V ČESKÉ A SLOVENSKÉ REPUBLICE PRO AKADEMICKÝ ROK 2020–2021

Pro zkoumání kresby a její výuky na vysokých školách v českém a slovenském prostředí je důležitá také komparace studijních plánů 12 vybraných vysokých škol, které byly do tohoto výzkumu zahrnuty. Tato rešerše se zaměřuje na studijní plány pro akademický rok 2020–2021. Důraz je kladen na dokumentaci předmětu figurální kresby, proto byly vytvořeny tabulky jasně graficky ukazující, zdali: **1)** Probíhá výuka figurální kresby na všech vysokých školách, které byly do tohoto výzkumu zahrnuty? **2)** Pro které obory / ateliéry je výuka figurální kresby povinná? **3)** V jakých ročnících mají studenti výuku figurální kresby povinnou? **4)** Jaká je časová dotace výuky figurální kresby? Tato rešerše studijních plánů je potřebná k vytvoření co nejpřesnější informace o celkovém postavení a významu výuky figurální kresby na vysokých školách v současnosti. Výsledky z tohoto průzkumu jsou zaznamenány v tabulce č. 1.

Z výše uvedené analýzy studijních plánů vyplývá, že výuka figurální kresby probíhá na všech dvanácti vysokých školách, které byly do tohoto výzkumu vybrány. Obecně se dá říct, že výuku figurální kresby mají povinně zahrnutou ve studijních plánech zejména studenti prvního a druhého ročníku. Časová dotace tohoto předmětu je nejčastěji tři hodiny jedenkrát za týden.

Tabulka č. 1. – Časová dotace, Vyhodnocení

Shrnutí výsledků analýzy studijních plánů			ROČNÍK SEMESTR (zimní/letní)											
			Bakalářské studium								Navazující			
			I.		II.		III.		IV.		I.		II.	
VYSOKÁ ŠKOLA	PŘEDMĚT	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	Z	L	
		1.	Akademie výtvarných umění v Praze	Večerní kreslení	3	3	3	3						
2.	České vysoké učení technické v Praze	Výtvarná tvorba	3	3	3	3								
3.	Ostravská univerzita v Ostravě	Speciální kresba	5	5	5	5								
4.	Západočeská univerzita v Plzni	Kresba figurální	4	4	4	4								
5.	Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem	Večerní kresba	3	3	3	3	3	3						
6.	Univerzita Pardubice	Večerní akt	3	3										
7.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	Figurální kresba	3	3										
8.	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze	Figurální kresba												
9.	Vysoké učení technické v Brně	Večerní kresba	3	3										
10.	Akademie umění v Bánské Bystrici	Kresba	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
11.	Vysoká škola výtvarných umění v Bratislavě	Kresba	4	4	4	4	4	4						
12.	Technická univerzita v Liberci	Kresba figurální	4											

8. VÝUKA KRESBY NA PEDAGOGICKÝCH FAKULTÁCH V ČESKÉ REPUBLICE

Pro zkoumání kresby a její výuky na vysokých školách je zajímavý také výzkum zaměřený na pedagogické fakulty v České republice. Skrze tento výzkum vznikl určitý vhled do studijních plánů pro akademický rok 2020–2021 a bylo možné zjistit odpovědi na tyto dílčí otázky: **1)** Probíhá výuka figurální kresby také na pedagogických fakultách? **2)** Je výuka kresby na pedagogických fakultách srovnatelná s výukou kresby na vysokých uměleckých školách / fakultách? Případně na co se výuka zaměřuje, jaká je její časová dotace a v kterých ročnících mají studenti tento předmět povinně zahrnutý ve studijních plánech? Tato rešerše studijních plánů je potřebná k vytvoření co nejpřesnějších informací o celkovém postavení a významu výuky figurální kresby na vysokých školách v současnosti. Do tohoto výzkumu bylo zahrnuto osm pedagogických fakult z České republiky.

Tato analýza studijních plánů ukázala, že výuka kresby probíhá na všech osmi pedagogických fakultách, které byly do výzkumu zařazeny. Dle studijních plánů je výuka kresby povinně zahrnuta nejčastěji pro studenty prvního ročníku a časová dotace je téměř na všech fakultách tři hodiny jedenkrát týdně. Dále z výzkumu plyne, že není možné výuku kresby na pedagogických fakultách srovnávat s výukou figurální kresby na vysokých uměleckých školách. A to zejména proto, že studenti pedagogických fakult se na hodinách kresby zaměřují na naprosté základy kresby, postupně se seznamují s jednotlivými kreslířskými nástroji a materiály.

9. KRESBA VOLNÁ A STUDIJNÍ

Kresba vždy promítá obraz skutečnosti, ať viděné umělcovým zrakem, nebo transformované jeho představivostí do plošného materiálu. V oblasti výtvarného umění je kresba jedním ze způsobů hledání, ověřování a vyjadřování.

Prostřednictvím kresby staví kreslíř viděnou **skutečnost** či **představu** před sebe na papír nebo jakýkoli jiný materiál. Zde je nutné rozlišovat kresbu studijní a kresbu volnou. Jedná se o dvě různé disciplíny. Na jedné straně stojí studijní kresba podle modelu, ať už živého (člověk, zvíře), nebo neživého (zátiší). Na druhé straně je kresba volná, podle představy, fantazie. Volná kresba znamená svobodné záznamy příběhů, nápadů, strádání námětů a motivů. U studijní kresby jde o realistický převod, tedy proces pozorování a vidění. A to vidění je svým způsobem vědění. Tématem této práce je figurální kresba (tedy kresba jako realistický převod skutečnosti), která patří k nejsložitějším disciplínám, protože lidské tělo obsahuje nejvíce vizuálních informací, jaké jsme vůbec schopni vnímat. Navíc je lidské tělo živý organismus procházející neustále změnami.

10. HLAVNÍ VÝSLEDKY PRÁCE

Prostřednictvím rozhovorů vznikl ucelený pohled na zkoumanou problematiku. Z těchto informací bylo možné vyvodit nové poznatky o aktuálním stavu řešeného tématu a najít odpovědi na předem stanovené dílčí a výzkumné otázky:

10. 1. Co je to kresba?

Tato disertační práce se zaměřuje na figurální kresbu a její výuku na vysokých školách. Slovo kresba je v této práci zmíněno nespočetněkrát. Otázka proto zní: *Co to kresba je a zdali je možné kresbu vůbec definovat?* Na tuto otázku odpovědělo 38 respondentů, kteří se jednoznačně shodli na tom, že kresbu je možné definovat. Z polostrukturovaných rozhovorů vyplývá, že kresba je v podstatě převod trojrozměrného objektu (reality, světa, figury...) na dvourozměrnou plochu (papír, plátno...) prostřednictvím linie (čáry). Kresba je druh výtvarného média a vizuálního projevu, který nám slouží k nejrychlejšímu zachycení myšlenky (nápadu, idey). Z výzkumu vyplývá, že najít jednu přesnou definici pro kresbu není možné, protože každý umělec, historik či odborná kniha používá pro definici kresby vlastní slova.

10. 2. Je možné figurální kresbu naučit?

Figurální kresba je velmi náročná disciplína, která vyžaduje značné úsilí a trpělivost. Další otázka proto zněla, zdali je možné figurální kresbu naučit všechny studenty. Na tuto otázku odpovědělo 36 respondentů, kteří se jednoznačně shodli na tom, že je možné figurální kresbu naučit každého studenta, ale jen do určité úrovně. Kresbu nadstandartní kvality s přesahy, určitým výrazem a autorsky zajímavou naučit možné není. Vždy záleží na míře talentu daného studenta. Je to stejné jako hraní na hudební nástroj. Na klavír se může naučit hrát každý, ale ne ze všech se stane Wolfgang Amadeus Mozart.

10. 3. Co kromě talentu je nutné ke zrodu kvalitní kresby?

35 respondentů se shodlo na tom, že předpokladem pro zdařilé kresebné výsledky je nutná nejen určitá míra talentu, ale také velká disciplína. Naučit se kreslit vyžaduje totiž obrovskou práci a čas. Student musí mít vždy chuť tu kresbu opakovat, jít dál a překonat počáteční neúspěch. V kresbě je úplně zásadní trpělivost, pracovitost, píle, soustředění, zaujatost, pokora, nespokojenost, snaha o zlepšení a schopnost sebereflexe. Samozřejmě je to vždy velmi individuální a úzce spjata s autorem. Kresba potřebuje také jistou kreativitu a tvůrčí inteligenci. Z výzkumu vyplývá, že ke zrodu kvalitní kresby je zapotřebí pevná vůle a vnitřní potřeba kreslit.

10. 4. Platí podle vás pravidlo, že je kresba důležitou součástí pro přijetí ke studiu na vysoké umělecké školy?

Figurální nebo portrétní kresby jsou součástí přijímacích talentových zkoušek na většinu středních a vysokých uměleckých škol v České a Slovenské republice. Kresby jsou také nezbytnou součástí předkládaných portfolioů. Z tohoto důvodu byla prozkoumána otázka, zdali je kresba důležitou součástí pro přijetí ke studiu na vysoké umělecké školy. Z výzkumu vyplývá, že pro 27 respondentů je kresba důležitým kritériem u přijímacích talentových zkoušek. Důvody jsou následující:

- 1) Kresba je důležitá jako prostředek k rozpoznání talentu uchazeče.
- 2) Kresba nám ukazuje, jaký má uchazeč základ v kresebném řemesle a jestli už prošel nějakým středním výtvarným vzděláním nebo ne.
- 3) Kresba prozradí nejlépe, jak kultivovaný uchazeč je a jak vnímá skutečnost a svět kolem sebe.
- 4) Kresba je u zkoušek dobrá disciplína i pro to, že je objektivně měřitelná.

10. 5. Význam výuky figurální kresby na vys. uměleckých školách

Výsledky výzkumu ukazují, že figurální kresba je nezastupitelná zkušenost a její výuka má na vysokých uměleckých školách určitě smysl. Třicet respondentů hodnotí výuku figurální kresby jako důležitou součást vysokoškolského studia. Figurální kresba pro studenty znamená pevný základ a je důkazem toho, že student má minimálně vidění a je schopný tu viděnou skutečnost přenést na papír. Kresba podle živého modelu umožňuje studentům zdokonalit si schopnosti týkající se pozorování a hodnocení skutečnosti v takových aspektech, jako jsou perspektiva, proporce, světelné vztahy, chápání kompozice, formátu, smyslu pro měřítko, citlivosti ruky apod. Z výzkumu vyplývá, že kresba jako nejstarší forma uměleckého vyjádření je nepostradatelnou součástí celkového výtvarného vzdělání. Žádný student výtvarné školy se bez ní neobejde.

10. 6. Jaká je současná situace ve výuce figurální kresby na vysokých uměleckých školách, k jakým změnám došlo?

Figurální kresba byla v minulosti vnímaná jako základ výtvarného vzdělání. Byla jedním z hlavních předmětů pro studenty bez ohledu na obor. Postavení kresby se během historie však měnilo a přibylo také více vysokých výtvarných škol. Ve výuce figurální kresby došlo v poslední době k podstatným změnám a proměnilo se také chápání jejího významu. Níže je seznam postojů, názorů a změn, které respondenti zmínili v polostrukturovaných rozhovorech: **1)** Tendence oslabovat význam výuky figurální kresby. **2)** Snížení časové dotace. **3)** Větší počet uměleckých škol a více studentů. **4)** Nástup nových médií. **5)** Vznik nových ateliérů / oborů. **6)** Dnešní studenti nemyslí kresbou. **7)** Nárůst teoretických předmětů. **8)** Technické zázemí kreslírny. **9)** Na přijímací zkoušky přicházejí nepřipravení uchazeči. **10)** Odklon od výtvarného řemesla. **11)** Změna v přístupu pedagogů ke studentům.

10. 7. Co jste získal/a studiem figurální kresby na vysoké škole?

Výuka figurální kresby na vysoké umělecké škole přináší benefity. Respondenti získali nejen základy řemesla, zásadní poznání, vzdělání, odborné vedení, dovednost kreslit, schopnost zobrazit viděnou realitu na dvourozměrný podklad, zkušenost s různými technikami, pevnou vůli, trpělivost, koncentraci, soustředěné vnímání, pocit jistoty, jistou představivost, ale i nadšení, vášně a lásku ke klasické kresbě. Naučili se lépe poznat (vnímat) a hodnotit skutečnost. Dále získali svobodu, jež jim dala pocit volnosti ve svém výtvarném vyjadřování. Výukou figurální kresby se respondenti také naučili základní informace o lidském těle a anatomii. Z výzkumu plyne, že respondenti získali výukou figurální kresby základní poznání, kladné vlastnosti a dovednosti, které využívají ve své tvorbě dodnes.

10. 8. Souhlasíte s názorem, že v minulosti byl dán výuce figurální kresby větší prostor?

Tento výzkum kladl otázku, zdali byl v minulosti dán výuce figurální kresby větší prostor na vysokých uměleckých školách. Na tuto otázku odpovědělo 34 respondentů, z jejichž odpovědí lze jasně vyčíst, že v minulosti byl na výuku figurální kresby kladen větší důraz. Respondenti dnes vnímají tendenci oslabovat význam výuky figurální kresby v pedagogickém procesu. Ze studijních plánů se výuka figurální kresby vypouští a snižuje se její časová dotace. (To lze vyčíst i z analýzy studijních plánů.) Z výzkumu vyplývá, že výuka figurální kresby na vysokých uměleckých školách probíhala v minulosti mnohem poctivěji.

Výuka figurální kresby na Akademii výtvarných umění v Praze

Tato práce pojednává také o výuce figurální kresby na Akademii výtvarných umění v Praze ve třech časových obdobích: **1) V době svého založení:** Akademie byla založena čistě jako kreslířská akademie, figurální kresby se kreslily podle kreseb a maleb starých mistrů, podle sádrových odlitků antických soch a podle živého modelu. Výuka se soustředila výhradně na kresbu, žádná další média se v tomto období nevyučovala. **2) V 60. a 70. letech 20. století:** Část respondentů, kteří se zúčastnili tohoto výzkumu, zde studovali a v současnosti na této škole působí pedagogicky. Proto bylo důležité zjistit, jaká byla časová dotace pro výuku figurální kresby v 2. polovině 20. století, v období jejich studijních let. Tato analýza studijních plánů jasně ukázala, že výuka figurální kresby měla v 60. a 70. letech vyšší časovou dotaci v porovnání se současností. Zde je nutné zdůraznit, že struktura studia byla v druhé polovině 20. století rozdílná. Studenti navštěvovali první tři roky tzv. školu všeobecnou, kde se soustředili zejména na techniku kresby a malby. Součástí školy všeobecné byla samozřejmě i kresba lidského těla, aktu. Navíc se studenti věnovali kresbě figury podle živého modelu celé tři roky v předmětu *Večerní akt*. Teprve po úspěšném absolvování školy všeobecné nastoupili do tzv. speciální školy. **3) V současnosti:** Speciální postavení mezi ateliéry má v současnosti *Ateliér přípravného studia, Malířská a sochařská přípravnka*, která zpravidla slouží studentům prvních ročníků. Součástí Ateliéru přípravného studia je tradiční předmět *Večerní kreslení*. Ze závěru plyne, že výuka figurální kresby probíhá na Akademii výtvarných umění po celou dobu působení této instituce. Je nutné však zdůraznit, že dříve měla výuka figurální kresby daleko vyšší časovou dotaci v porovnání se současností.

10. 9. Jaké byly přínosy přípravných ročníků?

Přípravné ročníky nesou svá pozitiva i negativa, proto byla položena otázka: *Jaké byly přínosy přípravných ročníků?* Na tuto otázku odpovědělo 27 respondentů. Z jejich odpovědí plyne, že přípravné ročníky měly a pořád mají velký přínos, protože studenti v nich dostanou prostor pro kresbu a modelování, což jsou základní disciplíny. Naučí se řemeslo. Výrazně se zdokonalí v kresebných dovednostech a na výsledných kresbách to jde vidět. Přípravné ročníky jsou užitečnou základnou pro celé další studium. Studenti si z hodin odnášejí pevný základ, který jim poté pomáhá k hledání osobního způsobu vyjádření. Možnost téměř každodenní kresby a malby podle živého modelu respondenti velmi oceňují.

10. 10. S jakými problémy se při kresbě studenti potýkají nejčastěji?

Problémy při výuce figurální kresby jsou u studentů různé a naprosto individuální. Z tohoto důvodu není možné na danou otázku dát přesnou odpověď. Vždy záleží na druhu nadání každého studenta a jeho přístupu k samotné problematice. Respondenti se shodli, že nejčastějším problémem dnešních studentů na hodinách figurální kresby je perspektiva. Pokud se začne s jednoduchými geometrickými tělesy, jako je krychle, kvádr nebo válec, tak je perspektivu možné naučit každého studenta. Daleko větším rizikem je proto jejich nezájem a lenost. Druhou nesnází je, že u studentů se ztrácí schopnost koncentrace a soustředění se na práci, která trvá dlouho. Třetím úskalím jsou samozřejmě proporce, zkratky, draperie, rozlišení materiálu, objemovost, velký formát a anatomie.

10. 11. Je důležitou součástí také výuka plastické anatomie?

Z předchozí otázky vyplývá, že studenti mají často problém s anatomií lidského těla. Na otázku, zdali je výuka anatomie pro studenty důležitou součástí figurální kresby, odpovědělo 12 respondentů. Ti se jednoznačně shodli na tom, že výuka anatomie je pro studenty zásadní, protože učí studenty číst v lidském těle. Vždy však záleží na samotném zprostředkování a daném pedagogovi. Nejde o to, aby se studenti naučili názvy všech kostí latinsky a pochopili funkci vnitřních orgánů! Výuka plastické anatomie by měla být aplikována přímo v praxi u kreslicího stojanu a modelu.

10. 12. Vnímáte rozlišnost kresby podle paměti, fotografie či živého modelu?

Výsledek výzkumu jasně ukázal, že je zásadní rozdíl mezi těmito třemi disciplínami. Respondenti se shodují na tom, že studenti by měli mít základ v kresbě podle živého modelu. Preferují kresbu podle skutečnosti, která je sice nejsložitější, ale také nejprospěšnější. Nic nenahradí zkušenost přenosu z trojrozměrného světa na dvojrozměrnou plochu s vytvořením iluze prostoru a hmoty.

Kresbu podle fotografie svým studentům nedoporučuji. Fotka ztrácí třetí rozměr, deformuje realitu, je zavádějící, nejméně invenční, prázdná a bez života.

Kresba podle představy vyžaduje velkou míru fantazie a kreativity. Současně je tato disciplína v něčem nejnáročnější, protože si kreslíř musí výslednou figurální kompozici nejprve vymyslet a představit si, jak to ve skutečnosti je. Dobrá kresba z paměti je vždy výsledkem řádného studia reality anebo geniality.

10. 13. Mají dnešní studenti lepší podmínky pro výuku figurální kresby?

Pro výuku figurální kresby je důležitý zejména prostor. Zásadní je, aby každý student dobře viděl na model a měl dostatečný odstup. Dalším kritériem jsou samozřejmě dobré světelné a materiální podmínky v kreslárně – velká prkna na kreslení, dostatek stojanů, papír a samozřejmě zajímavé modely. Na otázku, *zda mají dnešní studenti lepší podmínky pro výuku figurální kresby* odpovědělo 34 respondentů. Jejich názory jsou rozdílné a výsledky z tohoto průzkumu jsou zaznamenány v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2:

Mají dnešní studenti lepší podmínky pro figurální výuku kresby?				
ANO	STEJNÉ	NE	Záleží na škole	Nevím
8	9	5	9	3

Další otázka zněla, *zda ovlivňují tyto podmínky míru talentu současných studentů*. Z výzkumu vyplývá, že podmínky při výuce kresby nemají takový vliv na míru talentu studentů.

10. 14. Zastáváte názor, že by při současné výuce figurální kresby na vysokých uměleckých školách mělo dojít k určitým změnám?

V první řadě respondenti určili, že by se mělo změnit postavení a význam výuky figurální kresby na vysokých uměleckých školách. Zlepšení by mohlo nastat nejenom na straně pedagogů, ale i studentů. Je důležité nebrat figurální kresbu jako nutné zlo na škole nebo ji úplně vynechat, ba naopak ji podporovat. Za druhé by se měla zvýšit její časová dotace, protože osvojení si kresby pomůže studentům v celkové umělecké tvorbě a pomůže jim také zlepšit koncentraci. Měla by se také znovu akceptovat řemeslná stránka umělecké práce. Respondenti také upozorňují na narůstající počet uměleckých škol a tím pádem i zvyšující se počet studentů, potažmo absolventů. Další změna by mohla proto přijít s redukcí studentů v ateliérech.

10. 15. Mohou nová média ovlivnit vývoj kresby?

Téměř do všech odvětví našeho života zasáhl prudký rozvoj nových médií. Moderní technologie se neustále zdokonalují a vstupují nejen do našich životů, ale také ovlivňují výuku vzdělávání i na uměleckých školách. Dle průzkumu se 30 respondentů shoduje na tom, že nová média mohou ovlivnit (vlastně už ovlivňují) vývoj kresby, a to v pozitivním i negativním smyslu slova. Řada studentů totiž v současnosti pracuje na tabletech, v počítači či mobilu a využívá ke kreslení nejrůznější grafické programy. Spoustu času tráví také na sociálních sítích a nad digitálními obrazy. Z tohoto důvodu nová média ovlivňují nejen vznikající kresby, ale i jejich chování a přemýšlení.

10. 16. Má kresba něco, co nemají nová média?

Z průzkumu plyne, že nová média mají oproti kresbě velkou rychlost, protože klasická kresba jistě trvá déle. Na druhou stranu postrádají materiálnost, hapticitu, vůni a tření, zkrátka fyzický prožitek. Přestože studenti uměleckých škol dnes běžně využívají grafické programy se širokou škálou nabídky nástrojů, narážejí na limity a představitivost programátorů. Z toho vyplývá, že předpřipravené programy mají svá omezení. Kresba má výhodu přímého lidského doteku a citlivosti. Ta možnost bezprostřednosti při jejím použití nemá konkurenci. V kresbě je obsažena autenticita, nějaký počátek, ale hlavně přirozenost. Kresba má oproti novým médiím nezaměnitelný rukopis, protože linka nakreslená v počítači ztrácí živost. V neposlední řadě kreslit tužkou na papír je mnohem levnější, protože nová média potřebují určitý zdroj energie. Z výše uvedeného vyplývá, že nová média a kresba mají své výhody i nevýhody. Rozdílnost v kreslení klasickou tužkou na papír a použitím nových médií je v odlišném nástroji.

10. 17. Má kresba naději na přežití v konkurenci nových médií?

Respondenti uvedli, že u této otázky není nad čím diskutovat, protože kresba vždy byla a bude stále potřebná. Je to nezastupitelné médium, které není možné vytěsnit. Kresba existovala již před tisícovkami let na kamenech v Altamíře a ani dnes její vývoj neustal. Kresba je člověku vlastní stejně jako řeč nebo pohyb. Děti budou kreslit vždycky. V řadě kreativních činností bude kresba vždy sehrávat nenahraditelnou roli, zůstane klasickým výtvarným prostředkem vedle nových médií. Počítačová kresba nikdy nemůže nahradit tradiční kresebné dovednosti. Kresba svým charakterem a bezprostředností projevu je nazastupitelná. Z výzkumu jasně vyplývá, že nová média nikdy nemohou nahradit kresbu.

10. 18. Jak hodnotíte projekt Figurama?

Na mezinárodní projekt Figurama, který vznikl na podporu výuky figurální kresby na vysokých uměleckých školách, upozornilo v polostrukturovaných rozhovorech 20 respondentů. Většina z nich vnímá tento projekt velmi kladně a pozitivně. Často se díky tomuto projektu změnil postoj k výuce figurální kresby na školách, kde respondenti působí. Z jejich slov vychází, že Figurama je velmi přínosná, protože každoročně pořádá výstavy figurálních kreseb, na kterých jde vidět přístup a postoj každé zúčastněné školy k této tradiční disciplíně, a také možnost srovnání kvality studentských kreseb. Dále se uskutečňují konference, workshopy a vždy se vydává reprezentační katalog, v němž jsou zdokumentovány nejen všechny zúčastněné školy, ale i kresby všech studentů. Největším přínosem jsou pro respondenty právě tyto katalogy, které jsou vynikajícím srovnáním, ale i skvělou pomůckou při vyučování.

10. 19. Bienále kresby Plzeň

Tato práce také představuje unikátní projekt Bienále kresby Plzeň, který se jako jediný v Evropě zabýval jednobarevnou kresbou. Cílem tohoto projektu byla propagace kresby, neboť kresba je základním lidským vyjadřovacím prostředkem, je základem veškeré umělecké tvorby.

11. NÁVRH ŘEŠENÍ

Výuka figurální kresby prošla v posledním období řadou změn. Ať už je to vlivem nových médií, tvorbou vzdělávacích a studijních plánů, nebo změnami na poli výtvarného umění. Všechny tyto aspekty s sebou přinášejí diskuze o významu či zbytečnosti výuky figurální kresby na vysokých uměleckých školách. V polostrukturovaných rozhovorech o podstatnosti či nepodstatnosti kresby respondenti nepochybnili důležitost výuky figurální kresby na vysokých uměleckých školách, ale naopak zdůraznili její význam. Jejich odpovědi dospěly k přesvědčení, že by ve studijních programech neměla chybět výuka figurální kresby. Vysoké umělecké školy by měly poskytnout, umožňovat a nabídnout všem studentům kvalitní výuku figurální kresby, protože studium figury poskytuje studentům poznávání základních prvků plošného výtvarného vyjadřování. Jde o pochopení a osvojení si zákonitostí proporcí, plastičnosti, perspektivy, prostoru, stvaby lidského těla, světla a stínu... Navíc lidské tělo ve srovnání s jinými přírodními objekty nabízí nejvíce vizuálních informací, které jsme schopni vnímat, proto by kresba podle modelu měla být nedílnou součástí výtvarného studia.

12. ZÁVĚR

V rámci výzkumu role figurální kresby a její výuky na vysokých školách v českém a slovenském prostředí ve 21. století byla provedena analýza studijních plánů na dvanácti vysokých školách v České a Slovenské republice, na 8 pedagogických fakultách v České republice a na Akademii výtvarných umění v Praze.

V polostrukturovaných rozhovorech bylo osloveno celkem 42 respondentů, kteří na těchto vysokých uměleckých školách jednak studovali, jednak později působili (nebo stále působí) ve vzdělávacím procesu jako asistenti a pedagogové a v neposlední řadě v oblasti výtvarného umění vyvíjejí aktivní uměleckou činnost. (Příloha A.) Všechny jejich odpovědi, názory a postoje byly postupně vyhodnoceny (analyzovány), zpracovány a shrnuty v závěru této kapitoly.

Co je kresba? Na první pohled jednoduchá otázka, ale z výzkumu vyplývá, že najít přesnou definici pro kresbu není možné, protože každý umělec, historik či odborná kniha používá pro definici kresby svá vlastní slova.

Kresba je důležitou součástí a kritériem u přijímacích talentových zkoušek, kdy kromě své kvality dokresluje také profil samotného uchazeče a jeho kreativitu. K přijímacím zkouškám v dnešní době bohužel přicházejí ze středních škol studenti s klesající úrovní odborné připravenosti.

Velmi náročná disciplína kladoucí na kreslíře vysoké požadavky je kresba figurální, kterou lze naučit jen do určité úrovně, kresbu nadstandartní kvality naučit nelze, neboť vždy záleží na míře talentu, úsilí, odhodlání, disciplíně a jedinečnosti (osobnosti) daného studenta a samozřejmě i na jeho motivaci.

Výuka figurální kresby je sice nezbytnou součástí výuky na vysokých uměleckých školách, ale v současné době došlo k podstatným změnám. Význam výuky figurální kresby je oslabován jednak v důsledku snížené časové dotace, jednak se již na ni neklade takový důraz. Úroveň kresby klesá ne kvalitou výuky, ale především narůstajícím počtem uměleckých škol a jejich absolventů. Výsledkem je pak menší konkurence a také nižší nároky. Další změna je ve zvýšené míře dána nástupem nových digitálních technologií a vznikem nových oborů / ateliérů, které nevnímají potřebu výuky figurální kresby. Také záleží hodně na přístupu dnešních studentů k samotné kresbě, neboť někteří kreslí figuru jen z povinnosti. Oproti minulosti jsou na studenty kladeny větší požadavky, mají více teoretických předmětů, přednášek, zkoušek, musí neustále vykazovat a prezentovat své výsledky a na soustředěnou a dlouhodobou práci již nezbývá dostatek času a trpělivosti. Podmínky ke kreslení a technické vybavení kreslírů se na jednotlivých školách liší, nelze toto hledisko paušalizovat. Vždy záleží na podpoře a vedení školy.

Dobré podmínky pomáhají v lepším a rychlejším rozvoji, ale nejsou tím nejzásadnějším, nemají vliv na míru talentu studentů.

Protože narůstá podíl nových médií a upouští se od rukodělných procesů ve výtvarném projevu, dochází tím k uvolnění důrazu na řemeslnou zručnost. K podstatné změně došlo v osobním přístupu pedagogů ke studentům.

Studiem výuky figurální kresby na vysoké škole získali respondenti především základní poznání, kladné vlastnosti a dovednosti, které využívají ve své tvorbě dodnes. Pro mnohé z nich se stává výuka figurální kresby živobytím. Dodávají, že v minulosti probíhala výuka mnohem poctivěji, byl na ni kladen větší důraz.

Při studiu kresby se studenti setkávají na školách s různými problémy, které ke kvalitně zvládnuté kresbě musí individuálně překonávat. Velkým přínosem pro většinu byly přípravné ročníky, jež se staly pevnou základnou pro celé další studium.

Oslovení respondenti se shodli, že důležitou součástí výuky figurální kresby je výuka plastické anatomie a všichni studenti by měli mít základ v kresbě podle živého modelu. Při kresbě podle fotografie a představy uniká spousta zásadních aspektů skutečnosti, a proto mohou být tyto postupy kreslení podle fotky či paměti zavádějící.

V současné době prochází školství různými změnami a ty se samozřejmě nevyhýbají ani školám uměleckým a tím pádem ani názorům na výuku figurální kresby. Každá škola, ale i každý vyučující by měl zvážit, jak hluboce je výuka figurální kresby pro jeho ateliér a studenty přínosná. Ke změnám by mělo docházet přirozeně v kontextu daného ateliéru či školy.

Prudký rozvoj nových médií zasáhl také sféru vzdělávání a nejinak je tomu i v kresbě. Nicméně kresba si stále udržuje svoji haptičnost a materiálnost jako výsledek bezprostředního kontaktu kreslíře s tužkou a papírem. Rozdílnost v kreslení klasickou tužkou na papír a použitím nových digitálních médií je mimo jiné i v odlišném nástroji.

Nová média však nikdy nemohou nahradit tradiční kresebné dovednosti, kresba (je osobní záležitost, je jedinečná a pokaždé je originál) zůstane vedle nich klasickým výtvarným prostředkem, ale přirozeně bude koexistovat s těmi novými a moderními, vzájemně na sebe budou působit a ovlivňovat se.

Na podporu výuky figurální kresby na vysokých uměleckých školách vznikl mezinárodní projekt Figurama, na nějž v polostrukturovaných rozhovorech upozorňovala většina respondentů. Cílem projektu je mapovat a porovnávat přístup ke ztvárnění lidského těla na jednotlivých participujících školách u nás i v zahraničí. Největší přínos představují reprezentační katalogy vydané na výstavách, v nichž jsou zdokumentovány nejen všechny zúčastněné školy, ale i kresby studentů. Pro pedagogy poskytují vynikající srovnání a slouží i jako pomůcka při vzdělávání studentů.

13. PŘÍNOS PRÁCE PRO VĚDU A PRAXI

Disertační práce přináší ucelený pohled na postavení a význam figurální kresby a její výuky na vysokých školách v České a Slovenské republice ve 21. století. Kresba je prvotním jazykem každého umělce. Lidské tělo obsahuje nejvíce vizuálních informací, jaké jsme vůbec schopni vnímat. Figurální kresba byla v minulosti vnímaná jako základ výtvarného vzdělání. Byla jedním z hlavních předmětů pro studenty bez ohledu na obor. Postavení kresby se během historie však měnilo a přibývalo také více vysokých výtvarných škol. Cílem této práce bylo zjistit, zdali je výuka figurální kresby na vysokých uměleckých školách v současnosti důležitá či nikoliv a také k jakým změnám došlo.

Celá disertační práce byla směřována na získání poznatků, které by napomohly k získání informací o postavení a důležitosti figurální kresby a její výuky na vysokých uměleckých školách v České a Slovenské republice. Nejprve si tato práce kladla za cíl zjistit informace o současném stavu řešené problematiky. Proto byla zpracována zevrubná analýza literárních pramenů, která se zaměřuje nejen na české, ale i zahraniční zdroje. Bylo zjištěno, že ačkoli vzniklo na téma kresby nepřeberné množství teoretických odborných publikací, nevznikla žádná publikace, která by mapovala problematiku výuky figurální kresby na vysokých uměleckých školách v současnosti. Sekundárním přínosem této práce je tedy rešerše literárních zdrojů.

Prvním přínosem disertační práce pro vědeckou oblast je shrnutí teoretických poznatků z oblasti, ve které se prolíná kresba a její výuka. Teoretická báze tedy přináší informace o fenomenu kresby. Zaměřuje se na historické souvislosti a také na téma zobrazení lidské figury. Vzhledem k tomu, že zobrazení lidské figury provází lidstvo od pradávna, je význam figurální kresby a její výuky stále aktuální. V této kapitole jsou představeni i stěžejní umělci, kteří ve své tvorbě kresbu považovali za důležitou. Na základě zjištěných informací je možno pochopit důležitost a význam této tradiční disciplíny.

Druhým přínosem této práce je přehled 12 stěžejních vysokých uměleckých škol (fakult), které byly do tohoto výzkumu zahrnuty. Rovněž je to zevrubná analýza studijních plánů zaměřující se na předmět figurální kresby, která přímo ukazuje na časovou dotaci tohoto předmětu a představuje základní informace o její výuce na každé jednotlivé škole. Tato rešerše studijních plánů jasně ukázala, že výuka figurální kresby probíhá na všech dvanácti vysokých školách, které byly do tohoto výzkumu vybrány. (Obecně se dá říct, že výuku figurální kresby mají povinně zahrnutou ve studijních plánech zejména studenti prvního a druhého ročníku. Časová dotace tohoto předmětu je nejčastěji tři hodiny jedenkrát za týden.)

Dále se tato práce zaměřila na výuku kresby na osmi pedagogických fakultách v České republice. Z této analýzy studijních plánů plyne, že není možné výuku kresby na pedagogických fakultách srovnávat s výukou figurální kresby na vysokých uměleckých školách. A to zejména proto, že studenti pedagogických fakult se na hodinách kresby zaměřují na naprosté základy kresby, postupně se seznamují s jednotlivými kreslířskými nástroji a materiály.

Primární výzkum se zaměřil na polostrukturované rozhovory se 42 respondenty, kteří reprezentují špičku v tomto oboru. Využití polostrukturovaných rozhovorů v kontextu současných dějin umění přináší do této diskuse nové impulsy, neboť upozorňuje na dosud málo akceptovanou trojitou úlohu respondentů. Ti na jedné straně vystupují jako svědkové doby a přímí účastníci dějinných událostí, na druhé straně i jako aktéři, kteří svou tvorbou dějiny umění v Česku a na Slovensku spoluvytvářejí, a na třetí straně jsou to pedagogové působící na předních vysokých školách v Česku a na Slovensku. Zároveň polostrukturované rozhovory se zkušenými respondenty zaznamenávají obrovský kreslířský a umělecký zážitek. Ten může mladým, ale i uznávaným pedagogům kresby (a v neposlední řadě i studentům) rozšířit obzory a sloužit jako vodítko při jejich umělecké tvorbě. Rovněž takto velký počet respondentů dokládá, jak zajímavým a důležitým tématem se tato práce zabývá.

Všechny polostrukturované rozhovory s respondenty jsou doloženy v textové podobě v příloze A. Navíc jsou doplněny o nejdůležitější biografické údaje respondentů a ukázky jejich děl. Rozhovory s respondenty jsou základem pro pochopení dané problematiky a jsou nesmírně cenným výstupem této práce, která svým rozsahem přesahuje 300 stran. Tyto texty představují unikátní myšlenky o kresbě a její výuce. (Autorka je osobně přesvědčena, že tyto rozhovory poslouží jako inspirační zdroj dalším výtvarníkům, designerům, kreativcům a pedagogům, čímž se může ještě zvýraznit dopad tohoto výzkumu pro praxi.)

Hlavní výsledky práce přináší nové poznatky a myšlenky o figurální kresbě a její výuce, které dosud nebyly zpracovány. Tato část práce představuje odpovědi nejen na dvě hlavní výzkumné otázky, ale také přináší odpovědi na dalších patnáct sekundárních otázek, které se mimo jiné zabývají například nástupem nových médií nebo podobou výuky figurální kresby v minulosti. Ukazuje také na změny a současné podmínky ve výuce figurální kresby.

Výsledky tohoto výzkumu objasnili, že kresba jako nejstarší forma uměleckého vyjádření je nepostradatelnou součástí celkového výtvarného vzdělání. Žádný student výtvarné školy se bez ní neobejde. Figurální kresba je nezastupitelná zkušenost a její výuka má na vysokých uměleckých školách určitě smysl.

Další rovinou přínosu je provedená zevrubná analýza studijních plánů na Akademii výtvarných umění v Praze v 60. a 70. letech 20. století a jejich komparace se současnou podobou výuky figurální kresby na této škole. Na základě zjištěných výsledků je možné vyvodit, jak výuka probíhala v době založení Akademie, dále v 2. polovině 20. století a v současnosti. Provedené analýzy studijních plánů poskytují ucelený pohled na podobu a změny výuky figurální kresby na nejstarší vysoké umělecké škole u nás.

V rámci disertační práce vznikl také návrh řešení, který je aplikovatelný na všechny typy vysokých uměleckých škol. Navržené změny vznikly na základě komparativních analýz a primárního šetření. Z tohoto pohledu má tato práce potenciál stát se inspirací pro tvůrce studijních plánů.

Dále tato práce představila a upozornila na dva důležité projekty související s tématem kresby, a to Figuramu a Bienále kresby Plzeň.

Největším přínosem by práce měla být pro pedagogiku. Pedagogové, ale i studenti výtvarných vysokých škol mají k dispozici komplexní informace o významu figurální kresby a její výuky na vysokých školách. Nemusí tak objevovat již objevené a mohou se soustředit na hledání nových cest. Závěry vyvozené z tohoto výzkumu mohou především zúročit pedagogové a garanti předmětů, kteří se podílejí na tvorbě vzdělávacích programů a studijních plánů. Aplikování poznatků může vést ke zlepšení výuky figurální kresby a následně ke zvýšení její časové dotace. Ve vztahu k výtvarnému umění má disertační práce velký vliv také na studenty vysokých uměleckých škol, které může pozitivně ovlivnit směrem k zájmu o figurální kresbu.

Tato práce může sloužit jako výchozí bod pro budoucí výzkumy, protože odvětví umění se s rozvojem vědy a techniky a nástupem nových médií rychle mění. Mezi možná témata výzkumu, kterým se tato práce nevěnuje, ale s touto tematikou úzce souvisí, je například tzv. aplikovaná kresba; kresba pro designery, animátory nebo ilustrátory a i jiné umělecké obory. Dalším zajímavým tématem může být výzkum zacílený na střední umělecké školy.

14. SEZNAM LITERATURY

- 1) DEXTER, Emma (ed.): *Vitamin D: New perspectives in Drawing*. London: Phaidon 2005. ISBN:978-0-7148-4545-6.
- 2) FAY, Brian, MORAN, Lisa, BIRNE, Sophie. *WHAT IS Drawing?* Dublin: Irish Museum of Modern Art, 2013. ISBN: 978-1-907020-98-8.
- 3) GARRET, Craig (ed.): *Vitamin D2: New perspectives in Drawing*. London: Phaidon 2013. ISBN:978-0-7148-6528-7.
- 4) GERŽOVÁ, Jana. *Rozhovory o malbě; Pohľad na slovenskú malbu prostredníctvom orálnej historie*. Slovart, 2009. ISBN 978-80-80859-39-8.
- 5) CHROBÁK, Ondřej. *Anatomická studie*. In: *Posedlost kresbou: počátky Akademie umění v Praze 1800-1835*. Praha: Divus, 1998, s. 26-29. ISBN 80-902-3799-1.
- 6) LANHERN, Elsy (ed.): *Drawing Now 2015*. Wien: Albertina, 2015. ISBN 978-3-7774-2500-9.
- 7) NEČAS, Jiří. *Mezijazykové kresby*. 1. Vydání. Wedewer Rolf, Vichová Ilona, Cremer-Bermbach, Susannah. Brno: Galerie Brno, 2006. ISBN 80-239-7009-7.
- 8) PALLASMAA, Juhani. *Myslicí ruka; Existenciální a ztělesněná moudrost v architektuře*. Archa, 2012. ISBN 978-80-87545-09-6.
- 9) PEČINKOVÁ, Pavla. *Pracoval jsem mnoho – Soupis výtvarného díla Josefa Čapka: Díl první: Kresba*. 8osmička, 2019. ISBN 978-80-907185-2-4.
- 10) PETŘÍČEK, Radek. *Výtvarná anatomie*. Petříček Radek, 2017. ISBN 978-80-2700-099-9.
- 11) PODHORSKÝ, Rastislav. *Prievozník - O ľud'och v neumení a figúrach v ume-ní*. Slovart, 2017. ISBN 978-80-81890-09-3.
- 12) PRAHL, Roman. PETRASOVÁ, Taťána. *Mnichov-Praha: Výtvarné umění mezi tradicí a modernou*. Praha. Academia, 2012. ISBN 978-80-200-1889-2.
- 13) SPOLEK FIGURAMA, *Katalogy Figurama 2002– 2022*.
- 14) SÝKOROVÁ, Lenka. *Postkonceptuální přesahy v české kresbě*. Fakulta umění designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2015. ISBN 978-80-7414-956-6.
- 15) TEISSIG, Karel. HRDINA, Ivan. *O kresbě: Základy kreslířských technik*. 2. vydání. Praha: Mladá Fronta, 1982. ISBN 23-049-82.
- 16) TEISSIG, Karel. *Výtvarné techniky – Kresba*. Praha: Aventinum, 2010. ISBN 978-80-7442-009-2.
- 17) TETIVA, Vlastimil. *Česká kresba 20.století ze sbírek Alšovy Jihočeské galerie*. Hluboká nad Vltavou. Alšova galerie, 1984.
- 18) ZATLOUKAL, Pavel. BINDER, Ivo. DANĚK, Ladislav. ŠIMKOVÁ, Anežka. MILÁČKOVÁ, Martina. *Uhlem, štětcem, skalpelem... Muzeum umění Olomouc*. 2016. ISBN 978-80-88103-04-2.

19) ZELENKOVÁ, Petra, ed. *Linie světlo stín: výběr z mistrovských děl evropské grafiky a kresby 16.-18. století: sbírka grafiky a kresby Národní galerie Praha*. Praha: Národní galerie Praha, 2019. 183 stran. ISBN 978-80-7035-727-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

20) KOKOLIA, Vladimír. *Pohled na kresbu*. [online]. 2006 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: www.kokolia.cz/kokopedia/forDownload/pohledNaKresbu.pdf

21) LINDOVSKÝ, Jiří. *Dá se učit?*. [online]. 2007 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: www.jiri-lindovsky.info/texty

22) *MAGAZINEX.ORG* [online]. 2021 [cit. 2021-01-02].

Dostupné z: www.magazinex.org

23) RAMPULA, Dominik. *Akademická figurální kresba; Výuka v současnosti a v minulosti na akademiích* [online]. Masarykova univerzita v Brně. 2017. Dostupné z: www.is.muni.cz/th/zp59z/Diplomka_Rampula_12.pdf

15. SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Časová dotace, Vyhodnocení

Tabulka č. 2: Mají dnešní studenti lepší podmínky pro výuku figurální kresby?

16. SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AVU – Akademie výtvarných umění v Praze

ČR – Česká republika

17. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Polostrukturované rozhovory

18. ŽIVOTOPIS AUTORA

Osobní údaje

Jméno a příjmení, titul: Kateřina Bučková, MgA.

Datum narození: 19. 12. 1992

Adresa: Prlov 160, 756 11, Valašská Polanka

Vzdělání

2013–2023: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně,
Fakulta multimediálních komunikací, Grafický design

2009–2013: Střední uměleckoprůmyslová škola Uherské Hradiště,
Propagační výtvarnictví – propagační grafika

2008–2009: Střední uměleckoprůmyslová škola Uherské Hradiště,
Výtvarné zpracování keramiky a porcelánu – vytváření keramiky

Odborná praxe

2018–dosud: Greiner packaging Slušovice, Greinerova 54, 763 15 Slušovice

2016–2018: Filmový Uzel Zlín, Filmová 689, 760 01 Zlín

Stáže

2015: University of Lapland in Finland, Faculty of art and design
2013: Pracovní stáž ve Velké Británii, Preston

2012: Polsko, Bydgoszcz, Metamorfózy architektury „MAD 2012“

Ocenění

2016: Cena za bakalářskou práci; pop up kniha Moje hravá abeceda,
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Umělecká činnost

Naučná stezka prlovským lesem.

Kniha je hra; spoluúčast na výstavě ateliéru Grafického designu,
autorské knihy v městské knihovně Loket; pop up kniha Moje hravá abeceda.
Vizuální styl tesařské a stavební firmy Dřevostav s.r.o.

Asthanga Vinyasa yoga – kniha, plakát, kartičky a další grafické předměty. r-Pet
Tray o recyklovatelnosti produktů, brožura a další propagační materiály. Vizuální
identita JT Autoservis ve Vsetíně.

Designblok v Praze 2019, spoluúčast na výstavě FMK, UTB ve Zlíně.

MgA. Kateřina Bučková, Ph.D.

**Figurální kresba a její výuka na vysokých školách
v českém a slovenském prostředí ve 21. století**

Figural drawing and its education at colleges
and universities within the Czech and Slovak
environment in the 21st century

Teze disertační práce

Vydala Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně,
nám. T. G. Masaryka 5555, 760 01 Zlín.

Náklad: vyšlo elektronicky

Sazba: Kateřina Bučková

Publikace neprošla jazykovou ani redakční úpravou.

Pořadí vydání: první

Rok vydání 2024

ISBN 978-80-7678-266-2

